

czytanie i pisanie

Funkcje mowy w rozwoju dziecka

- komunikacyjna
- kulturowa
- poznawcza
- wychowawcza
- patriotyczna

językoznawcy : funkcje języka :

- semantyczna (reprezentowanie rzeczywistości, komunikowanie tego, co reprezentuje)
- niesemantyczna (ekspresywna - wyrażanie uczuć, impresywna - wywoływanie uczuć)

Definicje „czytania” - Okoń

„kojarzenie znaków pisma (druku) jakiegoś języka z treścią danego tekstu”. Przy czytaniu głośnym następuje kojarzenie znaków pisma ze znakami języka dźwiękowego i odpowiednimi znaczeniami.

c.d. Baley

złożony proces polegający na widzeniu centralnym — na tym, co się odbija na żółtej plamce oka (centrum siatkówki) i na widzeniu ubocznym — na tym, co się odbija na bocznych częściach siatkówki. Jednocześnie można widzieć nie więcej niż 6-7 liter, ponieważ pozostałe nie trafiają na żółtą plamkę siatkówki, dającą najwyraźniejsze widzenie.

c.d. Malmquist

szereg wspólnych umysłowych działań, które w dużym stopniu są odmienne, bo zróżnicowane w zależności od wieku i dojrzałości czytającego, od rodzaju czytanego tekstu, stopnia jego trudności, od celu czytania.

A. Brzezińska - 2 grupy definicji

- 1. Lingwistyczne** - charakteryzuje proces czytania jako transponowanie (dekodowanie) grafemów na fonemy, innymi słowy na przełożeniu słów zapisanych na mówione. Istotne jest tworzenie prawidłowej formy dźwiękowej na podstawie zapisu symbolu graficznego
- 2. Psychologiczne** – przyjmujące jako podstawę rozumienie tekstu czytanego

Definicja lingwistyczna

- D. ELKONIN – czytanie jako tworzenie dźwiękowej formy słowa, organizacja dźwięków w określonym następstwie czasowym na podstawie jego obrazu graficznego, niezależnie od tego, czy jest ono zrozumiałe dla osoby czytającej czy nie.

Definicja psychologiczna

M.TINKER, C.McCULLUOGH – czytanie to rozpoznawanie drukowanych lub napisanych symboli służących jako bodźce do przywoływania znaczeń nagromadzonych dzięki wcześniejszym doświadczeniom życiowym i tworzenie nowych znaczeń droga manipulowania pojęciami , które czytelnikowi są już znane.

- **Czytanie to proces myślowy obejmujący spostrzegania symboli graficznych, odtwarzanie formy dźwiękowej, rozumienie znaczenia treści, włączanie odczytanych treści do doświadczeń”.**

Czytanie jako działalność wieloczynnikową, polega na:

- spostrzeganiu i wyrażaniu znaków graficznych;
- rozumieniu treści tekstu;
- włączaniu znaczenia odbieranych symboli do posiadanego doświadczenia.

Kształtowanie umiejętności czytania - **trzy warunki:**

1. posiadanie przez czytającego dostatecznego zasobu doświadczeń, wiadomości i pojęć w dziedzinie tekstu
2. biegłość w spostrzeganiu i rozróżnianiu znaków, znajomość ich umownego znaczenia oraz biegłość w przekładaniu spostrzeżonych znaków na myśli;
3. świeżość umysłu i skupienie uwagi na treści czytanego tekstu.

Elementy procesu czytania:

- wzrokowy
- słuchowo –dźwiękowy
- znaczeniowy (logiczny)

R. Więckowski – trzy elementy umiejętności czytania :

- 1. znajomość znaków języka pisanego
- 2. umiejętność rozszyfrowania lub tłumaczenia tych znaków
- 3. zdolność ujmowania , przy jednoczesnym spojrzeniu na tekst coraz większej liczby znaków graficznych

Współcześnie głównym celem nauki czytania jest opanowanie przez dziecko narzędzia lepszego poznawania świata, co z kolei łączy się z doskonaleniem umiejętności przekazywania informacji.

A. Brzezińska proponuje rozszerzenie definicji czytania

wyróżniając trzy nawzajem od siebie
niezależne **aspekty czytania:**

- techniczny (technika czytania),
- semantyczny (czytanie ze zrozumieniem),
- krytyczno-twórczy, refleksyjny (czytanie krytyczno-twórcze).

- **Cechy dobrego czytania :**

- Płynność

- Poprawność

- Biegłość

- Wyrazistość

-

Metody nauki czytania

- ***metody syntetyczne***, polegające na tym, że naukę rozpoczyna się od liter i głosek lub sylab i zgłosek.
- ***metody analityczne*** (np. metoda wyrazowa i zdaniowa),
- ***metody analityczno-syntetyczne*** (np. metoda elementarzowa M. Falskiego) w oparciu o które skonstruowane są współczesne elementarze.

Działania – nowa litera

- poznanie wyrazu, w którym nowa litera się znajduje, połączenie zapisu graficznego z obrazkiem. Dokonanie analizy i syntezy słuchowej danego wyrazu.
- wyodrębnienie nowej litery i określenie jej miejsca w wyrazie,

c.d. działania – nowa litera

- oglądanie nowej litery pokazanej poza wyrazem (małej i wielkiej); określenie jej kształtu, porównanie do znanych przedmiotów lub wcześniej poznanych liter,
- rozpoznanie nowej litery wśród innych liter, niekoniecznie znanych dzieciom,

c.d.

- szukanie wyrazów, w których znajduje się nowa litera,
- czytanie wyrazów, w których występuje ta litera obok innych, wcześniej już poznanych.”

- 1. Metoda analityczno-syntetyczna o charakterze E. i F Przyłubskich**
- 2. Metoda barwno-dźwiękowa H. Metery**
- 3. Nauka czytania i pisania metodą fonetyczno-literowo-barwną B. Roślawskiego**

**4. Metoda Dobrego Startu M.
Bogdanowicz**

5. Zabawa w czytanie G. Domana

**6. Wprowadzenie w świat pisma J.
Majchrzak**

Przygotowanie do czytania i pisania

- Jak długo ?
- W jaki sposób?
- Kto jest odpowiedzialny?
- Kiedy ? Gdzie?

Aktywność plastyczna

- Techniki
- Narzędzia
- Tematy

Aktywność muzyczna

- Taniec
- Śpiew
- Tworzenie, odtwarzanie muzyki

Aktywność ruchowa

- Taniec
- Zabawy
- Ćwiczenia

- Percepcja słuchowa
- Percepcja wzrokowa
- Aktywność ruchowa
- Integracja wzrokowo-słuchowo-ruchowa

Ćwiczenia ortograficzne

Ćwiczenia ortograficzne

1. Cele

- Opanowanie reguł ortograficznych
- Stosowanie w/w
- Kształtowanie odpowiedzialności za słowo
- Zrozumienie, że przestrzeganie przepisów jest podstawą zrozumienia komunikatu
- Wykształcenie czujności i spostrzegawczości ortograficznej
- Profilaktyka ortograficzna

Zasady polskiej ortografii

- Fonetyczna – „ pisz, jak mówisz”
- Morfologiczna – związek zapisu z formą gramatyczną lub słowotwórczą
- Historyczna – „ pisz, jak widzisz”
- Konwencjonalna – „ pisz, jak widzisz”, tradycyjnie przyjęty zapis

Metody nauczania ortografii

- Metoda indukcji – materiał językowy, obserwacja , sformułowanie reguły
- Metoda dedukcji – podanie reguły, wyszukanie materiału językowego spełniającego tę regułę
- Metoda analogii – rozumowanie przez analogię, przenoszenie ustaleń z jednego materiału językowego na drugi

Etapy pracy z materiałem językowym

- Zgromadzenie materiału językowego
- Analiza zjawiska
- Sformułowanie wniosku
- Wyrabianie nawyku – wynik świadomej działalności
- Sprawdzenie stopnie opanowania reguły

Rodzaje ćwiczeń

- Przepisywanie
- Pisanie z komentowaniem
- Pisanie z pamięci
- Pisanie ze słuchu – dyktando wprowadzające, utrwalające, sprawdzające

Kontrola, poprawa błędów

- Rodzaje błędów : pierwszoplanowe, drugoplanowe
- Przyczyny błędów :
  - A) uczeń jest przekonany, że trzeba tak napisać – „jest w błędzie”
  - B) Uczeń nie jest pewny , jak napisać wyraz, zna zasadę ale niedostatecznie ją opanował
  - C) Osłabienie funkcji psychicznych – pamięci, uwagi, woli
  - D) Uczeń ryzyka dysleksji

Poprawienie błędów

- Zaklejanie, nadpisanie
- Przekreślenie miejsca
- Podkreślenie miejsca
- j/w tylko całego wyrazu
- Umowny znak na marginesie połączony z podkreśleniem wyrazu lub miejsca

Zasady nauczania, uczenia się ortografii

- Systematyczności
- Profilaktyki
- Integracji
- Stopniowania trudności
- Poglądowości
- Aktywności
- Kontroli i oceny

Typy ćwiczeń

- ćwiczenia wprowadzające – ukazują problemy ortograficzne oraz wdrażają uczniów do ich zrozumienia,
- ćwiczenia utrwalające – mają na celu utrwalenie poprawnego pisania,
- ćwiczenia sprawdzające – uświadamiają uczniom i nauczycielowi osiągnięte wyniki, ukazują braki i ukierunkowują co do dalszej pracy nad wyeliminowaniem błędów.

Rodzaje ćwiczeń (integracja)

- **ortograficzno – artykulacyjne**, które dotyczą analizowania materiału ortograficznego z równoczesnym korygowaniem i ćwiczeniem poprawnej wymowy,
- **ortograficzno- gramatyczne** – ułatwiają uzasadnianie pisowni i formułowanie zasad z wykorzystaniem umiejętności gramatycznych,
- **ortograficzno – słownikowe** – kojarzą poprawny zapis wyrazów z ich znaczeniem i umożliwiają poprawną wymowę,
- **ortograficzno – stylistyczne** – pozwalają na utrwalenie i stosowanie zasad ortograficznych w dłuższych wypowiedziach.

Co to znaczy działać profilaktycznie?

- systematycznie rozwijać spostrzegawczość ortograficzną,
- uczyć prawidłowej wymowy,
- nie wprowadzać podczas jednych zajęć zbyt wiele wyrazów, rozbudzić zrozumienie problemu ortograficznego,
- systematycznie sprawdzać prace domowe,
- wprowadzać materiał ortograficzny stopniowo coraz trudniejszy – zasada stopniowania trudności
- Zachęcać i wdrażać do samodzielnego korzystania ze słowników ortograficznych.

Pamięć wzrokowa w ortografii

- Kształtowanie nawyków (szczególnie, gdy brak zgodności wymowa-zapis)
- Znaczenie ćwiczeń w czytaniu i obserwacji graficznej
- Podkreślanie liter, wyrazów, stosowanie różnych kolorów, łączenie wyrazów z rysunkami pobudza bodźce wzrokowe.
- Znaczenie kolorów

A. Mitrinowicz - Modrzejewska

- **barwa czerwona**: pobudza i podnieca, działa emocjonalnie, przyspiesza reakcje wizualno-werbalne;
- **barwa zielona**: ułatwia rozwijanie pamięci wzrokowej (barwa ta pozostaje najdłużej w pamięci, ćwiczenie pamięci jest więc najłatwiejsze przy użyciu zieleni);
- **barwa żółta i pomarańczowa**: działają podobnie jak czerwona, lecz mniej intensywnie, zwłaszcza żółta;
- **barwa czarna**: może wzbudzać niechęć i działać hamująco na wytwarzanie odruchów wizualno-werbalnych;
- **barwa niebieska**: działa hamująco, powoduje czasami niechęć do wykonywania poleceń; nie ma wpływu na wytwarzanie odruchów słuchowo-werbalnych

Ortofrajda

- Gra dydaktyczna (1)
- Gra komputerowa
- Różnorodne zabawy, ćwiczenia

Materiał gramatyczny realizowany w klasach I – III:

- Klasa I : litera, sylaba, wyraz, zdanie, rodzaje zdań.
- Klasa II : rzeczownik, czasownik.
- Klasa III : przymiotnik, liczebnik.

Ćwiczenia gramatyczne

- Rodzaje :
  - a) Wprowadzające (indukcja)
  - b) Utrwalające (dedukcja)
  - c) Sprawdzające

Ćwiczenia słownikowe

1. Dostarczające potrzebnego zapasu słów
2. Rozszerzające słownictwo poprzez tworzenie nowych wyrazów od już istniejących
3. Wskazujące artystyczne walory języka
4. Wdrażające do poprawnej wymowy

Rodzaje ćwiczeń słownikowych

- Wyrazy oznaczające nazwy przedmiotów, zjawisk
- Wyjaśnianie niezrozumiałych zwrotów
- Tworzenie zwrotów i wyrazów zastępczych
- Grupowanie wyrazów wokół określonego tematu
- Wyrazy podstawowe i pochodne, rodzina wyrazów
- Dobieranie wyrazów o znaczeniu podobnym – synonimy
- Dobieranie wyrazów o znaczeniu przeciwnym – antonimy
- Zestawienie grup wyrazów (zbiory)

Wyrazy pokrewne zostały utworzone od wspólnego wyrazu podstawowego (mają wspólny rdzeń) bezpośrednio lub pośrednio, wszystkie te słowa są sobie bliskie znaczeniowo

	ryb	a
	ryb	ka
	ryb	ak
	ryb	i
za	ryb	ić
	ryb	ołówstwo
	ryb	acki
bez	ryb	ie

Rodzaje Ćw. Frazeologicznych

- Układanie zdań z nowopoznanymi
- Analiza tekstów
- Rozwijanie zdań
- Układanie odpowiedzi
- Układanie pytań
- Uczenie się na pamięć wierszy
- Redagowanie tekstów

Ćwiczenia frazeologiczne

- Zwroty (cieszyć się z głębi serca)
- Wyrażenia (daremny trud)
- Idiomy (idzie jak z kamienia)

Rodzaje ćwiczeń frazeologicznych

- Układanie zdań z użyciem nowo wprowadzonego wyrazu.
- Układanie zdań połączone z doбором odpowiednich wyrazów spośród uprzednio zgromadzonych podczas tworzenia dłuższych wypowiedzi pisemnych.
- Tworzenie zastępczych zwrotów i wyrażeń w związku ze wspólnym redagowaniem dłuższych wypowiedzi pisemnych, lub ich wspólnym poprawianiem.
- Układanie zdań z podanymi zwrotami i wyrażeniami.
- Rozwijanie podanych zdań przez dodawanie do nich części zdania w formie stałych związków frazeologicznych.
- Układanie odpowiedzi na pytania stawiane przez nauczyciela w celu zastosowania w nich określonych zwrotów i wyrażeń.
- Wypisywanie przez uczniów odpowiednich zwrotów lub wyrażeń z omawianych tekstów w celu wykorzystania ich w samodzielnej wypowiedzi np. w opisie bohatera.
- Uczenie się przez uczniów na pamięć wierszy, zagadek, przysłów wartościowych pod względem językowym.
- Sporządzanie słowniczków frazeologicznych. Mogą one mieć różną formę np. zapisków w zeszyte przedmiotowym, ilustracji na dużym arkuszu papieru zawieszonym na ścianie, fiszek.

Praca z tekstem

Podstawa poznania tekstu

- Odczytanie tekstu (czytanie głośne, ciche)
- Wysłuchanie tekstu (czytanie płynne, biegłe, wyraziste, poprawne samego nauczyciela)

Praca z tekstem zależy od zawartości treściowej, szaty słownej oraz od właściwości procesu czytania, poznawania i interpretacji czytelnika (ucznia)

Struktura utworu

- Różne gatunki i rodzaje literackie
- Struktura zawiera : treść , formę (nierozzerwalna całość, Sierotyński)
- Struktura odnosi się do różnorodnych warstw (Ingarden, Markiewicz)

Praca z tekstem w klasach 1-3

- Wyodrębnianie elementów :
  - a) Temat
  - b) Fabuła
  - c) Akcja
  - d) Wątki
  - e) Konflikty
  - f) Postacie (też bohater)
  - g) Różne rodzaje tła
  - h) Problematyka
  - i) Zawartość uczuciowa
  - j) Język
  - k) Styl
  - l) Kompozycja

Źródła tekstów

- Czytanka podręcznikowa
- Lektura
- Czasopismo
- Książka
- Ulotki
- Teksty reklamowe

Cele pracy z tekstem

- Doskonalenie techniki czytania
- Wzbogacanie wiedzy
- Rozwój mowy
- Kształtowanie umiejętności wypowiedzania się
- Przygotowanie do samodzielnego czytania

Etapy pracy z tekstem

- Przygotowanie do czytania, odbierania tekstu
  - rzeczowe (rozumienie treści)
  - słownikowe (zasób słów)
  - emocjonalne (przeżycia)
- Czytanie tekstu
- Opracowanie tekstu
- Wykorzystanie treści

Opracowane tekstu

- Oparte na analizie :
  - Ustalanie czasu i miejsca akcji
  - Wyodrębnianie obrazów lub wydarzeń
  - Wyodrębnianie postaci
  - Opis
  - Opowiadanie
  - Wyszukiwanie fragmentów
  - Czytanie z podziałem na role

Opracowanie tekstu

- Oparte na syntezie:
  - Układanie planu
  - Streszczenie
  - Ilustrowanie rysunkiem
  - Nadanie innego tytułu

Wykorzystanie treści utworu

- Pisanie opowiadań twórczych
- Nauka tekstu na pamięć
- Przygotowanie gazetki klasowej
- Wydanie albumu
- Ułożenie scenariusza
- Przygotowanie inscenizacji
- Przeprowadzenie ćwiczeń gramatyczno-ortograficznych

Swobodny tekst

Celestyn Freinet

„To co najważniejsze, to ukształtowanie z dziecka człowieka jutra, moralnego, uspołecznionego, pracownika, świadomego swych praw i obowiązków i dostatecznie odważnego, by je wypełniać, wychowanie dziecka na człowieka inteligentnego, badacza, twórcę, matematyka, muzyka, artystę”

Literatura

- Kłosińska T., *Droga do twórczości. Wdrażanie technik C.Frieneta*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków
- Filipiak E., Smolińska-Rębas H. (2000) , *Od Celestyna Frieneta do edukacji zintegrowanej w poszukiwaniu modelu wczesnej edukacji, czyli o tym jak organizować sytuacje edukacyjne wyzwajające aktywność własną dziecka*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz
- Filipiak E. (2001) *Metody i techniki stymulowania aktywności językowej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. [w:] M. T. Michalewska, M. Kisiel (red.), *Problemy edukacji lingwistycznej. Teoria i praktyka edukacyjna w zmieniającej się Europie. Tom I Kształcenie języka ojczystego dziecka*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków
- Frankiewicz W. (1983) *Technika swobodnych tekstów jako metoda kształcenia myślenia twórczego*. WSiP, Warszawa

- Semenowicz H. (1980) *Freinet w Polsce*. WSiP, Warszawa
- Semenowicz H. (1979) *Poetycka twórczość dziecka*. Nasza Księgarnia, Warszawa
- Szefler E., Sobieszczyk M. (2000) *Z działalności innowacyjnej nauczycieli klas młodszych*. Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz

GWO

- "I ty potrafisz napisać książkę" Kathy Stinson

"I ty potrafisz ciekawie opowiadać"
Barbara i Bob Greenwood

Trzy rodzaje aktywności w obszarze języka

- używania (do czego służy?),
- tworzenia (co można z nim zrobić?),
- poznawania (jak jest zbudowany i jak należy się nim posługiwać?).

Podstawa swobodnego tekstu

- Naturalna motywacja
- Twórcza inwencja
- Język pisany

Trzy zasady

- Swobody (tekst powstanie gdy dziecko chce tworzyć, kiedy ma coś do powiedzenia, chce wyrazić swoje emocje)
- Naturalnej motywacji (warunki do tworzenia)
- Wykorzystania powstałego tekstu (do poprawności wypowiedzania się)

Według Celestyna Frieneta

- Polowanie na słowa :
  1. Analiza zdań tekstu
  2. Szukanie wyrazów bliskoznacznych
  3. Emocje za pomocą słów

Etapy pracy ze swobodnym tekstem

- Pisanie swobodnych tekstów
- Wybór z uzasadnieniem
- Poprawa wspólna (językowa, gramatyczna, ortograficzna)

Ewa Filipiak – momenty organizacji zajęć swobodnego tekstu

- stworzenie sytuacji wyzwalającej twórczą ekspresję werbalną uczniów (w sferze języka mówionego lub pisemnego, klimat działania, motywacja do wyrażenia ekspresji),
- tworzenie swobodnego tekstu,
- wybór najciekawszej pracy (czytanie, prezentacja, głosowanie, uzasadnianie wyboru),
- korekta językowo-stylistyczna (polowanie na słowa, interpretacja wzbogacająca),
- ćwiczenia oparte na swobodnym tekście - pedagogiczne wykorzystanie swobodnego tekstu

Przykład pracy ze swobodnym tekstem

- Zapowiedź tematu przez N
- Wskazówki do pracy (pisz o tym, co Cię interesuje, pisz tak, aby było to interesujące)
- Komponowanie indywidualne (N wspomaga)
- Odczytywanie prac

c.d.

- Wybór z uzasadnieniem
- Odczytanie powtórne wybranego tekstu
- Zapis na tablicy, komputerze
- Zbiorowa korekta pracy
- Ciche czytanie, dalsza korekta
- Poprawiony tekst trafia np. do kroniki klasowej, gazetki szkolnej

Przykład tekstu

- Pewnego razu, gdy poszłam do sklepu po chleb zauważyłam, że zapomniałam pieniędzy. Sięgnęłam do kieszeni i zobaczyłam, że leży tam portmonetka, ale inna niż moja. Ogromne było moje zdziwienie. Kupiłam chleb i pobiegłam do domu. Sięgnęłam do kieszeni i wyjęłam portmonetkę. Nie wiedziałam skąd ją mam. Włożyłam ją jako pamiątkę do szuflady. Zajrzałam tam jednak za jeden dzień i wtedy okazało się, że jest tam tyle pieniędzy, ile było na początku.

Przykład tekstu

Legenda " Jak powstała plaża "

Pewnego dnia ulice Gdańska zrobiły się puste.

Wszyscy mieszkańcy w popłochu pochowali się w domach. Nad miasto nadciągały duże, ciemne, złowieszcze chmury. Ku ogromnemu zdziwieniu gdańszczan, zaczął z nich padać piaskowy deszcz. Padał i padał, cały dzień i całą noc. Gdy znowu pokazało się słońce , ludzie wyszli z domów i zobaczyli, że całe ulice zasypane są żółtym, miłkim piaskiem.

- Restanowione wozywać pomoc. Mamy

Postanowiono wezwać pomoc. Mamy zaczęły wydzwaniać do członków rodziny i przyjaciół, żeby natychmiast przyjechali do Gdańska.

Potem tatusiowie i mamy, synowie i córki wzięli miotły i wyszli z domów. Wszyscy mieszkańcy i przyjezdne rodziny zaczęli wymiatać piasek w stronę morza. Piasku było tak dużo, że nie zmieścił się cały w morzu.

I tak powstała plaża.

HAIKU – okruch

- Danuta Wawiłow
  - Haiku – Japonia , krótki , 3 linijkowy , nierymowany wiersz, wymogi rytmiczne
  - Okruch – krótki wiersz, nierymowany (1-5 linijek), język prosty, codzienny, nie jest myślą ani morałem, jest obrazem, skojarzeniem, spostrzeżeniem
- „ jest patrzeniem przez dziurkę od klucza na dzikie gęsi” M.Szczepańska

Spotkania z literaturą (teksty, ilustracje)

Podstawa poznania tekstu

- Odczytanie tekstu (czytanie głośne, ciche)
- Wysłuchanie tekstu (czytanie płynne, biegłe, wyraziste, poprawne samego nauczyciela)

Praca z tekstem zależy od zawartości treściowej, szaty słownej oraz od właściwości procesu czytania, poznawania i interpretacji czytelnika (ucznia)

Narracje dziecięce

Zdefiniowanie narracji jako opowiadania,

Przynależność do kategorii poetyki

Dziecięca kompetencja narracyjna

Fazy rozwoju kompetencji narracyjnej – 2 a 5 rok życia

1. Wczesne formy prenarracyjne
2. Sekwencje skojarzeniowe
3. Prymitywna narracja
4. Łańcuchy rozproszone
5. Łańcuchy zogniskowane
6. Prawdziwa narracja

Rozumienie i tworzenie opowiadań przez dzieci

Zależy od :

1. Wiedza o rzeczywistości materialnej
2. Wiedza o relacjach międzyludzkich
3. Wiedza o oczekiwaniach innych

Interakcje społeczne w procesie tworzenia narracji

Dziecko w świecie prozy

Czytanie połączone z mówieniem

U najmłodszych omawianie ilustracji, domyślanie się treści

Odbiór dosłowny , refleksyjny, symboliczny
(W.Żuchowska: „interpretacja symboliczna przekracza możliwości dziecka”)

Bycie odbiorcą = bycie aktywnym

Dziecko w świecie poezji

A.Baluch, W.Żuchowska, J.Ługowska

Modele poezji :

A edukacyjny (słuchaj uważnie dorosłego)

B ludyczny (kołysanka, wyliczanki i rymowanki-
dziecięcy folklor)

C autoteliczny (funkcja - emocje, postawy
estetyczne)

Modele A.Baluch

- Poezja dydaktyczno-moralizatorska (zamknięty układ komunikacji)
- Poezja dziecięca (społeczność dziecięca realizuje swoje cele- Brzechwa, modele ludowy, słowiarski)
- Model konstruktywistyczny (relacja D-Dz oparta na kontakcie)
- Model kreacyjny (Dz uczy D widzenia świata)

Nauka na pamięć tekstu

1. Metoda bezpośrednia, U słuchają recytacji N, potem włączają się w takim momencie, w którym chcą
2. Metoda pośrednia , najpierw opracowanie treści i formy, potem omawianie sposobu recytacji
3. Metoda równoległa, omawianie tematu związanego z tekstem i wykorzystanie zwrotów występujących w tekście, recytacja N, włączenie się do recytacji Dz

Oswajanie ze sztuką słowa

- Wiesława Żuchowska
- Wrażliwość i uwaga w kontakcie z utworem
- Działania Dz często w formie zabawy
- Czynności mocno związane z tekstem
- Działania słowne wykorzystują skłonność naturalna do rymów, wyliczanek

HAIKU - OKRUCH

- Danuta Wawiłow
  - Haiku – Japonia , krótki , 3 linijkowy , nierymowany wiersz, wymogi rytmiczne
  - Okruch – krótki wiersz, nierymowany (1-5 linijek), język prosty, codzienny, nie jest myślą ani morałem, jest obrazem, skojarzeniem, spostrzeżeniem
- „ jest patrzeniem przez dziurkę od klucza na dzikie gęsi” M.Szczepańska

Trudności w czytaniu i pisanii

Warunki uczenia się

- Rozpoznanie potrzeb specjalnych każdego ucznia
- Indywidualne programy dostosowane do tempa rozwoju i przyswajania wiedzy
- Specjalne metody nauczania
- Nauczyciele specjaliści
- Specjalne standardy lokalowe i oprzyrządowania miejsca do nauki
- Specjalne formy sprawdzania i oceny wiedzy, umiejętności oraz przeprowadzania egzaminów zewnętrznych

Rozpoznanie potrzeb

1. Metody rozpoznawania :
  - Orzeczenie z poradni PPP
  - Rozmowy z rodzicami, opiekunami, pracownikami placówki
  - Analiza dokumentów dziecka
  - Obserwacja dziecka w toku działalności

Rozpoznawanie potrzeb

2. obszary, które powinien obejmować bilans

- Umiejętności społeczne
- Sprawność fizyczna
- Samoobsługa
- Wiadomości dotyczące środowiska przyrodniczego
- Umiejętność posługiwania się mową
- Umiejętności matematyczne
- Umiejętności manualne
- Styl pracy dziecka

Rozpoznawanie potrzeb

3. Arkusz określania potrzeb specjalnych ucznia:

- a) Badane obszary : sytuacja rodzinna, zdrowotna; zainteresowania dziecka, poprzednie doświadczenia dziecka (pozytywne i traumatyczne); poziom wiadomości i umiejętności
- b) Źródła zbierania informacji: orzeczenie z PPP, opinia specjalistów (psycholog, reedukator, pedagog spec), opinia lekarza specj , obserwacja dziecka, bilans wiadomości i umiejętności, testy, inne dostępne dokumenty

Diagnoza i jej typy

- Pełna diagnoza składa się z 5 częściowych:
  1. Porządkująca (klasyfikacyjna, typologiczna)
  2. Genetyczna (kauzalna)
  3. Znaczeniowa (celowościowa)
  4. Fazy
  5. Prognostyczna

Interdyscyplinarna diagnoza trudności w czytaniu i pisaniu

1. Medyczna (przyczyny)
2. Psychologiczna (iloraz inteligencji, skala Wechlera)
3. Pedagogiczna (rozpoznanie wielozakresowe)

Diagnoza c.d.

- Ustalenie symptomów trudności (założenia d.typologicznej, również badanie logopedyczne)
- Określenie poziomu prezentowanych umiejętności
- Ustalenie obszarów niepowodzeń dydaktycznych i społecznych
- Analiza i wnioski z wszystkich diagnoz

Diagnoza pedagogiczna

1. Badanie wstępne (kontakt, mowa, znajomość liter) , ustalenie źródła błędów – wzorkowe , zw. Litera-głoska
2. Badanie umiejętności czytania (czytanie głośne – Konopnicki, Straburzyńska, Śliwińska)
3. Badanie umiejętności pisania (3 próby : przepisywanie, pisanie z pamięci i ze słuchu)

Ocena wyników

- Znajomość liter
- Poziom czytania (tempo, technika, rozumienie, rodzaje błędów)
- Poziom pisania (poziom graficzny, rodzaje błędów)
- Analiza funkcjonowania środowiska rodzinnego
- Konstrukcja karty diagnostycznej

Wzór arkusza - określanie potrzeb specjalnych ucznia

Istotne aspekty mające wpływ na funkcjonowanie dziecka	Potrzeba specjalna	Działania konieczne do podjęcia przez pracowników szkoły
1. Obszar : sytuacja rodzinna dziecka		
2. Obszar : sytuacja zdrowotna dziecka		
3. Obszar : zainteresowania dziecka		
4. Obszar poprzednie doświadczenia dziecka		
5 Obszar : umiejętności i wiadomości dziecka		

Jak reagować na potrzeby ucznia z zaburzeniami emocjonalnymi

1. Wprowadzić odpowiednie zasady życia szkolnego jako całości
  - Zapewnić poczucie ładu i porządku, atmosferę życzliwości
  - Jasno określić prawa i obowiązki U i N
  - Czuwać nad tym, aby U wiedział, co może się wydarzyć , czego się od niego oczekuje
  - Dotrzymywać umów
2. Wprowadzić odpowiednie działania każdego N w stosunku do uczniów
  - Interpretować zachowanie U jako problem do rozwiązania
  - Zapewnić dyskrecję
  - Bazować na mocnych stronach U
  - Pracować z klasą wyjaśniając inne postępowanie wobec U
  - Wyjść z inicjatywą kontaktu z U
  - Dać U możliwość znalezienia azylu

Jak reagować na potrzeby U z porażeniem mózgowym

- Zapewnić sobie kontakt ze specjalistami prowadzącymi dziecko
- Zapewnić rehabilitację na terenie placówki, dostosować salę do potrzeb U
- Zapewnić U miejsce bliżej tablicy
- Stwarzać U doświadczenia ruchowe
- Zapewnić kontakt z otoczeniem
- Unikać zbyt silnych bodźców słuchowych, czuciowych
- Proponować prace domowe w formie ustnej
- Zapewnić U poczucie akceptacji
- Nie stwarzać sytuacji, aby o U decydowano poza nim

Jak reagować na potrzeby U z trudnościami w czytaniu i pisaniu

- Stosować odpowiednie metody
- Zapewnić trening usprawniający zaburzone sprawności (praca korekcyjno-kompensacyjna)
- Zapewnić zajęcia dodatkowe
- Uwzględniać indywidualizację treści, tempa nauczania
- Współpracować z rodzicami
- Zapewnić odpowiedni system oceniania

Jak reagować na potrzeby U z niepełnosprawnością intelektualną

- Okazywać U swoje zainteresowanie
- Bazować na czynnościach prostych, znanych i lubianych przez U
- Szukać z dzieckiem porozumienia wszystkimi kanałami komunikacji (oddech, wyraz oczu, postawa, gestykulacja..)
- Stosować pozytywne wzmocnienia
- Stopniować wymagania
- Systematycznie kontrolować wykonywane czynności U
- Nie wprowadzać rywalizacji w grupie
- Przekazywać krótkie i precyzyjne komunikaty słowne
- Nie blokować U, korzystać z potencjału danej cechy osobowości

Jak reagować na potrzeby U niewidomego i słabo widzącego

- Nie wykonywać gwałtownie żadnych ruchów
- Umożliwiać samodzielne działanie
- Dobrać odpowiednie oświetlenie
- Zastosować kontrast między tłem a obiektem
- Ustalić metodę (nauki czytania, pisanie)
- Stosować dużą liniaturę, ustalony rozmiar liter
- Unikać gestykulowania bez słów, używania nieprecyzyjnych określeń

Jak reagować na potrzeby U z uszkodzonym słuchem

- Zapewnić poczucie akceptacji u
- Nie przekraczać intymnej sfery U
- Zapewnić oprzyrządowanie
- Ograniczyć tło dźwięków
- Mieć kontrolę nad aparatem słuchowym U
- Podchodzić do U, tak aby nas widział
- Pamiętać o kontakcie wzrokowym
- Stosować powtórzenia , normalne tempo mówienia, mówić do U dopiero wtedy, gdy staniemy przed nim
- Dawać materiały do prac klasowych, polecenia na kartce

Symptomy – dziecko w klasach 1-3

- Słaba technika czytania
- Trudności w rozumieniu czytanego tekstu
- Błędy w pisaniu i czytaniu
- Trudności w organizowaniu świata zewnętrznego - zapominanie
- „niestaranne” prace plastyczne, zeszyty
- Zaburzenia percepcji wzrokowej
- Zaburzenia percepcji słuchowej
- Zaburzenia sprawności motorycznej (motoryka mała i duża)
- Zaburzenia koordynacji słuchowo-wzrokowo-ruchowej

Jak reagować na potrzeby U z trudnościami w czytaniu i pisaniu

- Stosować odpowiednie metody
- Zapewnić trening usprawniający zaburzone sprawności (praca korekcyjno-kompensacyjna)
- Zapewnić zajęcia dodatkowe
- Uwzględniać indywidualizację treści, tempa nauczania
- Współpracować z rodzicami
- Zapewnić odpowiedni system oceniania

Metody stosowane w terapii dzieci

- Niedyrektywna Terapia Zabawowa

H.Olechnowicz, B.Bokus, T.Kaczmarek ,
J.Rola

Dowolna zabawa, terapeuta obserwuje

Całkowita akceptacja dziecka, ograniczenia
wyznaczone przez zasadę zapewnienia
bezpieczeństwa dziecku i innym

Metody oparte o kontakt z ciałem

Naturalność, prostota, odwołanie się do zabaw z dzieciństwa

1. Zabawy paluszkowe
2. Baraszkowanie (D.Kopeć, H.Olechnowicz)
3. Programy aktywności – świadomość ciała, kontakt i kontakt (M. Ch. Knillowie)
4. Program dotyk i komunikacja (Ch.Knill)
5. Metoda Ruchu Rozwijającego (W.Sherborne)

Integracja sensoryczna

- Cel : wzbogacanie zdolności mózgu do dostrzegania bodźców płynących z otoczenia
- Opracowana przez A.J.Ayres
- Wymaga odpowiednio przygotowanego środowiska zewnętrznego , ustalenia prostej stymulacji dotykiem, motywowanie
- A.Kałużna, M.Bogdanowicz

Muzykoterapia

- Dwie grupy oddziaływań:
  - a) receptywną
  - b) aktywną (łączy dobierane bodźce z aktywnością ruchową)

B.Janosz, K.Lewandowska, K.Mrugalska,
H.Olechnowicz

Hipoterapia

- Wszechstronna stymulacja podczas jazdy konnej
- Ćwiczenia koordynacji
- Istnieją przeciwwskazania (skrzywienia kręgosłupa, łamliwość kości...)
- Inne formy zooterapii - dogoterapia

Kwartalnik „Hipoterapia”. I.Straus

Metoda Marii Montessorii

- 3 stadia w rozwoju psychofizycznym dziecka :
  - a) Dziecko poznaje siebie
  - b) Dziecko odkrywa środowisko zewnętrzne
  - c) Dziecko kontaktuje się z drugim człowiekiem

Techniki relaksacyjne

1. Jacobsa - relaksacja jako rozluźnienie, schemat obejmuje ręce, nogi, mięśnie tułowia, szyi, twarzy
2. Wintreberta – wykonywanie ruchów przez relaksatora (obroty, krążenia, huśtania, opuszczanie)
3. Polender - świadome, stopniowe opanowanie własnego ciała

Metoda Dobrego Startu

Techniki parateatralne

- Techniki zamiany ról
- Teatr palcowy
- Teatrzyk kukielkowy
- Teatrzyk wyboru

Metoda malowania dziesięcioma palcami

- Pomoc w pokonywaniu lęków
- Uwalnianie od zahamowań
- Pobudzenie fantazji, ekspresji
- Wzmacnianie wiary w siebie

System percepcyjno-motoryczny Kepharta

1. Percepcja kształtów
2. Kontrola wzrokowa
3. Integracja percepcyjno-motoryczna
  - Manipulowanie, działanie rzeczami
  - Poznanie własnego ciała i jego możliwości
np. Zabawa zegarowa

Ocenianie

Funkcje oceniania

- Dydaktyczna – porządkowanie, uzupełnianie wiedzy
- Diagnostyczna – rozpoznanie osiągnięć zaplanowanych celów
- Metodyczna – doskonalenie procesu kształcenia
- Motywacyjna – aktywizacja ucznia
- Społeczna – regulacja stosunków
- Wychowawcza – ukierunkowanie zainteresowań, przygotowanie do samooceny

Ocenianie

- Ocena opisowa - różne formy : charakterystyka dziecka, list do ucznia, list do rodziców
- Skale osiągnięć : wyjątkowy postęp, wystarczający postęp, widoczna poprawa, wymaga poprawy
- Ocenianie bieżące : ustne, pisemne informacje słowne : gratuluję, cieszę się, że sobie z tym poradziłeś

Ocenianie

- Ocena formalna, skala 1-6
- Wymagane kryteria oceniania, dopasowanie do standardów , możliwości i ograniczeń ucznia ze specjalnymi potrzebami

Autorzy oceny

- Nauczyciele (duet – wiodący, przedmiotowiec oraz wspierający, pedagog specjalny)
- Zespół nauczyciele – rodzice ucznia

Ocenianie

- Zgodność z rozporządzeniem -
opisowa ocena,
formalna ocena,
ocena zajęć edukacyjnych obowiązujących i
dodatkowych

edukacja polonistyczna - cele

Cele edukacji polonistycznej

- Komunikacja (w mowie, piśmie), porozumiewanie się
- Samodzielność (czytanie, pisanie)
- Czytelnik, gusta czytelnicze, przeżycia estetyczne
- Korzystanie ze źródeł wiedzy (czytanie tekstów, rozumienie tekstów)

Mówienie – słuchanie - czytanie - pisanie

c.d.

- Zainteresowanie, potrzeby, możliwości językowe
- Motywacja czytania
- Umiejętność odbioru tekstu
- Istnienie w kulturze (wymiar symboliczny i aksjologiczny) --- wewnętrzna potrzeba, osobista własność dziecka

Podsumowanie – ogólnie trzy cele

1. Kształtowanie umiejętności komunikowania się (**edukacja językowa**)
2. Rozbudzanie u dziecka **twórczej ekspresji słownej**
3. Przygotowanie dziecka do mediacji interkulturowej (**edukacja kulturowa**)

Kształcenie umiejętności komunikowania się (edukacja językowa)

- W procesie komunikowania się dziecko jest na zmianę nadawcą bądź odbiorcą informacji. Jako nadawca musi umieć mówić i pisać; jako odbiorca musi umieć słuchać i czytać. Aby być zarówno skutecznym nadawcą, jak i odbiorcą, musi znać i respektować:
  - system znaków danego języka;
  - obowiązujące w danym języku reguły, które określają możliwość przekształcania tych znaków;
  - odpowiedni zasób słów;
  - zasady budowania słów, wyrazów, wyrażień, wypowiedzi oraz różnorodnych form wypowiedzi.
- Mówiąc inaczej – musi opanować słownictwo, gramatykę, ortografię i interpunkcję danego języka, zasady poprawnej wymowy oraz umieć je stosować w praktyce.

2. Rozbudzanie u dziecka twórczej ekspresji słownej

- W czasie zajęć należy stwarzać takie sytuacje, w których dziecko próbuje tworzyć własne kompozycje słowne. Po etapie odtwórczym, mającym za zadanie utrwalenie słownictwa i zwrotów stosowanych w danym kontekście, uczeń zaczyna bardziej samodzielnie komponować teksty ustne, a następnie pisemne. Zaczynamy od bardzo prostych sytuacji.

Przygotowanie dziecka do mediacji interkulturowej (**edukacja kulturowa**)

- Przygotowanie do roli mediatora interkulturowego powinno odbywać się w bezpośrednim kontakcie dziecka ze zjawiskami kulturowymi i w zestawieniu kultury obcej z kulturą rodzimą, podczas którego, z pomocą nauczyciela:
- dostrzeże zjawiska charakterystyczne dla danej kultury;
- próbuje doszukać się podobieństw i różnic między kulturami;
- rozwinię w sobie ciekawość i pozytywny stosunek wobec „inności” kulturowej.

Treści programowe

- 1. Cele i zadania edukacji polonistycznej. Analiza podstaw programowych (zapowiedź zmian) w przedszkolu i szkole podstawowej (kształcenie zintegrowane). Koncepcja nowej reformy.
- 2. Przygotowanie dzieci do nauki czytania w przedszkolu. Osiąganie dojrzałości gotowości do czytania i pisania. Stan badań w zakresie dojrzałości do czytania i pisania (badania międzynarodowe, ogólnopolskie, lokalne). Diagnozowanie dojrzałości – analiza testów.
- 3. Rozwój mowy i myślenia u dzieci.
- 4. Czytanie i pisanie – nowy język dziecka. Nabywanie przez dzieci kompetencji językowych.
- 5. Istota czytania, jego aspekty, teorie. Omówienie mechanizmu czytania. Higiena czytania.
- 6. Metody nauki czytania – prezentacja, zestawienie (metody analityczno-syntetyczne, globalne, fonetyczne).
- 7. Eksperymentalne metody nauki czytania i pisania – SOJUSZ METOD (G. Doman, I. Majchrzak, B. Roślowski, kinezylogia edukacyjna).
- 8. Metoda Dobrego Startu, ćwiczenia grafomotoryczne, kaligraficzne, dla dzieci leworęcznych
- 9. Etapy wprowadzania litery, realizacja materiału elementarzewego.

Treści programowe c.d.

- 10. Nauka ortografii i gramatyki w kształceniu zintegrowanym.
- 11. Przegląd materiałów/pakietów do pracy z dziećmi w przedszkolu i kl. I-III – analiza ćwiczeń, zawartość treści polonistycznych.
- 12. Praca z tekstem i lekturą. Literatura dla dzieci, czasopisma, poezja i proza.
- 13. Ćwiczenia redakcyjne, redagowanie tekstów (opis, opowiadanie, sprawozdanie, list, swobodne teksty).
- 14. Treści humanistyczne w tekstach dla dzieci.
- 15. Czytanie (wybór tekstów, bajkoterapia). Analiza międzynarodowego testu PIRLS w zakresie biegłości czytania. Techniki czytania ze zrozumieniem – prezentacja.
- 16. Trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci - diagnozowanie dysleksji, programy terapeutyczne. Ćwiczenia oddechowe, logopedyczne.
- 17. Ocenianie postępów dzieci w zakresie edukacji polonistycznej, formy oceny.
- 18. Prezentacja materiałów dydaktycznych, projektowanie środków do zajęć.
- Stosowane pomoce dydaktyczne

Literatura

- Arciszewska E., Czytanie globalne, czyli sojusz metod, „Edukacja i Dialog” 1998/2.
- Bogdanowicz M., Metoda Dobrego Startu, Warszawa 1989.
- Burtowa M., Przygotowanie dzieci w wieku przedszkolnym do nauki czytania i pisania w szkole, Poznań 1992.
- Cackowska M., Nauka czytania i pisania w klasach przedszkolnych, Warszawa 1984.
- Czytanie i pisanie – nowy język dziecka, pod red. A. Brzezińskiej, Warszawa 1987.
- Doman G., Jak nauczyć małe dziecko czytać, Bydgoszcz 1992.
- Grabowska G., Nauczanie języka polskiego w niższych klasach szkoły podstawowej, Słupsk 1989
- Majchrzak I., Wprowadzenie dziecka w świat pisma, Warszawa 1995.
- Ročławski B., Nauka czytania i pisania, Gdańsk 1990.

Literatura c.d.

- Cieszyńska J., Nauka czytania krok po kroku, Kraków 2001.
- Dudzińska I. Dziecko sześćoletnie uczy się czytać, Warszawa 1986.
- Kamińska K., Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym, Warszawa 1999.
- Król F., Sztuka czytania, Warszawa 1992.
- Lenartowska K., Świętek W., Praca z tekstem w klasach I-III, Warszawa 1982.
- Malmquist E., Nauka czytania w szkole podstawowej, Warszawa 1987.
- Puślecki W., Test pomiaru techniki czytania głośnego,
● Kraków 2002.
- Tenta H., Badacze pisma i znaków, Kielce 2005.
- Zakrzewska B., I ty będziesz dobrze czytać, Warszawa 2000.
- Zakrzewska B., Trudności w czytaniu i pisaniu, modele ćwiczeń, Warszawa 1999.